

วิถีผู้นำ วิถีชาวพุทธในรัฐมหาราษฏร์ ประเทศอินเดีย

WAY OF LEADERSHIP WAY OF BUDDHIST IN STATE OF MAHARASHTRA, INDIA

ณัฐกิตติ์ ชัยเฉลิมมงคล¹ และชันทอง วัฒนประดิษฐ์Nattakit Chaichalermmongkhon¹ and Khanthong Wattanapradith

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand.

Email: natthonglor@gmail.com¹

Received 23 June 2023; Revised 31 December 2024; Accepted 31 December 2024

บทคัดย่อ

บทความนี้มีความวัตถุประสงค์เพื่อนำเสนอบริบทสังคมชาวพุทธในประเทศอินเดีย ซึ่งเป็นประเทศที่มีความหลากหลายทางด้านความเชื่อ แนวคิด และศาสนา วิวัฒนาการของพระพุทธศาสนาในอินเดียจากอดีตจนถึงปัจจุบัน ผ่านมุมมองของผู้เขียนที่มีโอกาสได้ร่วมกิจกรรมกับองค์กรชาวพุทธในพื้นที่ต่าง ๆ ทั่วรัฐมหาราษฏร์ ประเทศอินเดีย ทำให้ได้เห็นมุมมองที่หลากหลาย และความโดดเด่นของผู้นำชุมชนชาวพุทธ ในกิจกรรมการขับเคลื่อนพระพุทธศาสนา การส่งเสริมและการฟื้นฟูพระพุทธศาสนากลับสู่ดินแดนพุทธภูมิ

รัฐมหาราษฏร์ ประเทศอินเดีย เป็นรัฐที่มีประชากรชาวพุทธอยู่อาศัยเป็นจำนวนมากที่สุดในประเทศ มีการจัดกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อเป็นการแสดงออกเชิงสัญลักษณ์ และสร้างแรงกระตุ้นให้กับพระพุทธศาสนาได้เปี่ยมบานอีกครั้ง หลังจากยุคของ ดร. บี. อาร์. อัมเบดการ์ ผู้สร้างแรงบันดาลใจให้กับพุทธศาสนิกชนในประเทศอินเดียจำนวนไม่น้อย ใน 2 ภารกิจสำคัญ คือ 1) การนำพระพุทธศาสนากลับคืนสู่ประเทศอินเดียอีกครั้ง 2) การสร้างความเท่าเทียมกันในสังคม ด้วยการนำชาวอินเดียนอกรวรรณะให้หันมานับถือพระพุทธศาสนา และสร้างโอกาสใหม่ ๆ ให้เกิดขึ้นในสังคม หลังจากที่ ดร.อัมเบดการ์เสียชีวิตลง บทบาทของผู้ที่จะนำชาวพุทธใหม่ในประเทศอินเดียก็ดูจะมีความสำคัญเด่นชัดมากขึ้น ผู้นำถือเป็นผู้กำหนดทิศทางให้กับผู้คนหมู่มาก ด้วยบริบทสังคมอินเดีย ที่ปลูกฝังความเสมอภาค ความเท่าเทียมในสังคม การมีผู้นำชุมชนชาวพุทธที่มีศักยภาพ และทำงานร่วมกับคนหมู่มากในรูปแบบเครือข่ายได้ จึงเป็นเรื่องสำคัญ ผู้เขียนจึงนำเสนอเนื้อหา เกี่ยวกับผู้นำชาวพุทธที่เข้มแข็งกับการก่อร่างและการผลิตงานของเครือข่ายชาวพุทธ

คำสำคัญ: ผู้นำ, ชุมชนชาวพุทธ, รัฐมหาราษฏร์, ประเทศอินเดีย

Abstract

This article aims to present the context of Buddhist society in India. Which is a country with a variety of beliefs, ideas and religions. The evolution of Buddhism in India from the past to the present through the view of author that had the opportunity to participate with Buddhist organizations activities in various areas throughout the state of Maharashtra, India to see a variety of perspectives and outstanding leadership of the Buddhist community in activities to propel Buddhism Promotion and revival of Buddhism back to the Land of Buddha

Maharashtra, India It is the state with the largest population of Buddhists in the country. Various activities were organized as a symbolic expression. and create impetus for Buddhism to bloom again After the era of Dr. B. R. Ambedkar, who has inspired many Buddhists in India in two important missions 1) bringing Buddhism back to India and 2) creating social equality. After Dr. Ambedkar died, the role of leading new Buddhists in India seems to be more outstanding. Leaders is the one who sets the direction for the masses. The context of Indian society that cultivates social equality, the Buddhist community leaders that can work with many people in a network format therefore it is important The author therefore presents the content about the formation and blossoming of Buddhist communities network by the smart Buddhist leaders.

Keywords ; Leaders, Buddhist Communities, Maharashtra, India

บทนำ

ในประเทศอินเดียมีความเชื่อที่ความหลากหลายทั้งศาสนา ลัทธิความเชื่อ และแนวทางการปฏิบัติ โดยทางการแล้วประเทศอินเดียเป็นรัฐฆราวาส (secular state) และไม่มีศาสนาประจำชาติ อนุทวีปอินเดีย เป็นแหล่งกำเนิดของศาสนาที่สำคัญของโลก 4 ศาสนา ได้แก่ ศาสนาฮินดู, ศาสนาไชนะ, ศาสนาพุทธ และ ศาสนาซิกข์ ข้อมูลจากสำมะโนประชากรปี 2011 ระบุว่าประชากรอินเดีย 79.8% นับถือศาสนาฮินดู, 14.2% นับถือศาสนาอิสลาม, 2.3% นับถือศาสนาคริสต์, 1.7% นับถือศาสนาซิกข์, 0.7% ศาสนาพุทธ และ 0.37% นับถือศาสนาไชนะ, ศาสนาโซโรอัสเตอร์, ศาสนาสะนามะอี และ ศาสนายูดาฯ ทุกศาสนาล้วนมีประวัติศาสตร์ ยาวนานในประเทศอินเดีย และมีผู้นับถืออยู่ศาสนาละหลายพันคน ประเทศอินเดียมีประชากรที่นับถือศาสนา โซโรอัสเตอร์มากที่สุดในโลก และยังมีประชากรที่นับถือศาสนาบาไฮมากที่สุดในโลกเช่นกัน ถึงแม้ทั้งสอง ศาสนานี้จะเติบโตขึ้นในแถบเปอร์เซียก็ตาม ตลอดทั้งประวัติศาสตร์ของประเทศอินเดีย ศาสนาเป็นส่วนสำคัญของวัฒนธรรมมาตลอด ความหลากหลายทางศาสนาและการยอมรับความต่างทางศาสนา (Religious

Toleration) ล้วนปรากฏในประเทศทั้งในทางกฎหมายและทางธรรมเนียมปฏิบัติ ในรัฐธรรมนูญอินเดียได้รับรองเสรีภาพทางศาสนาให้เป็นสิทธิขั้นพื้นฐานของประชาชนอินเดีย

วิวัฒนาการของพระพุทธศาสนาในประเทศอินเดีย หลังจากที่เจ้าชายสิทธัตถะ ทรงตรัสรู้เป็นองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ได้ต้นศักราชมาโพธิ์ ริมฝั่งแม่น้ำเนรัญชรา ตำบลอรุเวลาเสนานิคม ด้วยพระชนมายุ 35 พรรษา หลังจากออกผนวชได้ 6 ปี พระองค์ทรงทำพุทธกิจอยู่จนพระชนมายุ 80 พรรษา ท่ามกลางคณะสงฆ์ทั้งที่เป็นพระอรหันต์และปุถุชน พระราชา, ชาวเมืองกุสินารา ฯลฯ พระองค์ได้ตรัสพระดำรัสครั้งสำคัญว่า “โย โว อานนท ธมโม จ วินโย มया เทสิโต ปญญโตโต โส โว มมจเจเน สตถา” แปลว่า “ดูก่อนอานนท ธรรมและวินัยอันใดที่เราแสดงแล้ว บัญญัติแล้วแก่เธอทั้งหลาย ธรรมวินัยนั้นจักเป็นศาสดาของเธอทั้งหลาย เมื่อเราล่วงลับไปแล้ว” ก่อนทรงดับขันธปรินิพพาน ณ สาละวันอุทยาน เมืองกุสินารา หลังจากพระพุทธองค์ดับขันธปรินิพพาน เหตุการณ์อันเป็นรอยร้าวของคณะสงฆ์ก็เริ่มเกิดขึ้นจากบุคคล 2 คน คือ พระสุภัททะ และพระปุราณะกับพวก อันนำไปสู่การสังคายนาพระธรรมวินัยครั้งแรก

ร่องรอยแห่งการแบ่งแยกในวงพระพุทธศาสนาได้มีมาตั้งแต่นั้น กล่าวคือพระปุราณะไม่ยอมรับการสังคายนาที่จัดโดยพระมหากัสสปะ ณ เมืองราชคฤห์ จึงได้นำคณะสงฆ์อีกกลุ่มหนึ่งไปทำสังคายนาต่างหาก เรียกคณะตัวเองว่ามหาสังคิติ จึงเป็นเหตุให้คณะสงฆ์เริ่มแตกแยกออกเป็น 2 ฝ่าย แต่ที่ชัดเจนเริ่มเมื่อ พ.ศ. 100 เป็นต้นมา มีการเขียนหลักฐานถึงเหตุการณ์แตกแยกเป็น 18 นิกาย ในคัมภีร์มหาวงศ์ และทีปวงศ์ ของลังกาภิกษุในอินเดีย มีการกล่าวถึงในจดหมายเหตุภิกษุเสวียนจ้าง ด้วยเช่นกันและการสังคายนาครั้งที่ 4 ที่จัดขึ้นเพื่อจัดการความขัดแย้งของ 18 นิกาย อย่างไรก็ดี ในช่วงราวปีพุทธศักราช 200 - 300 ปรากฏกษัตริย์นาม “พระเจ้าอโศก” ที่พระองค์ได้รับการยกย่องว่าเป็นเอกอัครศาสนูปถัมภ์ ที่ทำนุบำรุงพระพุทธศาสนา เช่น ทรงสร้างวัด วิหาร หลักศิลาและ พระสถูปจำนวนมาก เป็นต้น การสังคายนาครั้งที่ 3 เกิดขึ้นในยุคสมัยของพระองค์ พระพุทธศาสนาก็เริ่มรุ่งเรืองขึ้นเต็มที่จนมีเดียร์ริ์เข้ามาปลอมบวชปะปนกับพระสงฆ์หากินอยู่ทั่วไป เป็นเหตุให้พระธรรมวินัยเปลี่ยนไปมาก พระโมคคัลลีสบุตรติสเถระจึงรวบรวมพระอรหันต์ทำสังคายนาขึ้นเป็นครั้งที่ 3 ราว พุทธศักราช 235 เมื่อทำสังคายนาเสร็จสิ้นพระเจ้าอโศกมหาราชและพระโมคคัลลีสบุตรติสเถระก็จัดพระสมณทูตเป็น 9 สายส่งไปเผยแผ่พระพุทธศาสนา ดังนี้ 1) คณะพระมัชฌันติกเถระ ไปรัฐกัศมี-คันธาระ (อัฟกานิสถาน) 2) คณะพระมหาเทวเถระ ไปสหมณฑล (แค้วนโมซอร์) 3) คณะพระรักขิตเถระ ไปวนาสี (ตอนเหนือเมืองมูไบ) 4) คณะพระธัมมรักขิตเถระ ไปอปปรินตประเทศ 5) คณะพระมหาธัมมรักขิตเถระ ไปมหาราษฎร์ ต้นแม่น้ำโคธาวารี 6) คณะพระมหารักขิตเถระ ไปโยนกประเทศ (ประเทศอิหร่านหรือที่กรีกปกครอง) 7) คณะพระมัชฌิมเถระ ไปเนปาล (เชิงเขาหิมาลัย) 8) คณะพระโสณเถระและพระอุตตรเถระ ไปสุวรรณภูมิ และ 9) คณะพระมหินทเถระ ไปศรีลังกา หลังจากสมัยพุทธกาล พุทธศาสนาได้เจริญรุ่งเรืองถึงที่สุดในสมัยพระเจ้าอโศกมหาราช ต่อมาระหว่าง พุทธศักราช 1300 ถึง 1700 คณะสงฆ์อ่อนแอลง รวมทั้งถูกศาสนาอื่นต่อต้านและบีบคั้น กอปรกับถูกชนชาติมุสลิมเข้ารุกรานและทำลายวัดวาอารามตลอดจนพระสงฆ์ ในที่สุดในช่วงปีพุทธศักราช 1700 พุทธศาสนาจึงเสื่อมลงและสูญหายไปจากอินเดียในที่สุด แต่ผลจากการที่ส่ง

สมณะทูตออกไปเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระเจ้าอโศกมหาราช จึงยังผลให้พระพุทธศาสนาไปรุ่งเรืองอยู่ในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้และบริเวณใกล้เคียง (Wachirapanyo, PM. D., 2003, pages 70 – 86)

หลังจากที่พระพุทธศาสนาเลือนหายไปจากประเทศอินเดียเป็นเวลากว่า 800 ปี ต่อมาราวปี พุทธศักราช 2490 เป็นช่วงที่ประเทศอินเดียได้รับเอกราชจากประเทศอังกฤษ ซึ่งเจ้าอาณานิคมได้แบ่งประเทศอินเดียออกเป็น 2 ประเทศ คือ ประเทศอินเดีย และประเทศปากีสถาน(ปัจจุบันคือประเทศปากีสถานและบังคลาเทศ) ในยุคนี้ เกิดบุคคลที่มีบทบาทต่อการเผยแผ่และฟื้นฟูพระพุทธศาสนากับสู่ประเทศอินเดีย คือ ดร.บี.อาร์. อัมเบตการ์ ผู้เป็นประธานในการเขียนรัฐธรรมนูญของประเทศอินเดีย เกิดในตระกูลจันฑาล และได้รับการส่งเสริมด้านการศึกษา จนเรียนจบทางด้านกฎหมายจากประเทศอังกฤษ ต่อมาภายหลังมีบทบาทในการขับเคลื่อนไหวทางสังคมของประเทศอินเดีย และได้รับหน้าที่เป็นประธานในการร่างรัฐธรรมนูญของประเทศ ได้รับแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีกระทรวงยุติธรรม ช่วงปัจฉิมวัยของ ดร.อัมเบตการ์ พบว่าการที่จะสร้างความเท่าเทียมกันให้กับผู้คนในสังคมที่ยังติดอยู่ในวังวนของการแบ่งชนชั้นวรรณะ คือการหันมานับถือพระพุทธศาสนา และได้นำพาชาวอินเดียนอววรรณะราว 500,000 คน ปฏิญาณตนเองเป็นชาวพุทธที่เมืองนาคปุรี เมื่อวันที่ 14 ตุลาคม 2499 ถือได้ว่าเป็นจุดเริ่มต้นของการฟื้นคืนของพระพุทธศาสนา ให้กลับมาแบ่งบานอีกครั้งในประเทศอินเดีย หลังจากเหตุการณ์สำคัญดังกล่าวได้เพียง 2 เดือน ดร.อัมเบตการ์ ก็เสียชีวิตลง (Wachirapanjo, PM. D., 2003, pp. 199–220.)

ภาพที่ 1 ภาพเหตุการณ์ ดร.บาบาสาเฮบ อัมเบตการ์ พาชาวอินเดียนราว 5 แสนคน ประกาศตนเป็นชาวพุทธ ณ เมืองนาคปุระ เมื่อวันที่ 14 ตุลาคม พ.ศ. 2499

ในสมัยพุทธกาลต้องถือได้ว่า เจ้าชายสิทธัตถะ เป็นหนึ่งในบรรดานักปฎิรูปทางศาสนาแห่งยุค ซึ่งหลักธรรมคำสอนของพระองค์มีอิทธิพลอยู่เหนือจิตใจของมวลมนุษยย์มากมายจนถึงปัจจุบันอีกทั้งยังทำให้ผู้ที่เลื่อมใสศรัทธา เกิดปัญญาและใช้ชีวิตได้อย่างถูกต้องตลอดระยะเวลา 40 ปี ทรงชักชวนหมู่วมวลมนุษยย์ทุกชนชั้นวรรณะ ทุกลัทธิความเชื่อ ให้ตั้งมั่นอยู่ใน “ความจริงแห่งชีวิต” ที่พระองค์ทรงค้นพบผ่านคำสอนอย่างง่าย ๆ ที่ทรงสอนไว้ว่า “ชีวิตมนุษยย์เป็นทุกข์เนื่องมาจากกิเลสตัณหา มนุษย์จะกำจัดความทุกข์เหล่านี้ได้ด้วย

การปฏิบัติตามวิถีทาง 8 ประการ คือ 1) เห็นชอบ 2) ดำริชอบ 3) พุทชอบ 4) ทำชอบ 5) เลี้ยงชีพชอบ 6) พยายามชอบ 7) ระลึกชอบ และ 8) ตั้งมั่นชอบ (มรรคมืองค์ 8) ในขณะที่ภายหลังยุคพุทธกาลก็ได้มีผู้นำอีกท่านหนึ่งที่โดดเด่นคือ พระเจ้าอโศกมหาราช ที่ได้เล็งเห็นความสำคัญของพระพุทธศาสนา และกำหนดยุทธศาสตร์ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาอย่างรวดเร็วและมีประสิทธิภาพ จนสามารถกล่าวได้ว่าในยุคสมัยของพระเจ้าอโศกมหาราชนั้นเป็นยุคที่พระพุทธศาสนามีความเจริญรุ่งเรืองสูงสุด ส่วนอีกหนึ่งท่านที่จะไม่กล่าวเสียมิได้คือ ดร. บี. อาร์. อัมเบ็ดการ์ ซึ่งเป็นผู้นำชาวพุทธที่สามารถนำพระพุทธศาสนามาเป็นแรงผลักดันในการสร้างความเท่าเทียมกันในสังคม ภายใต้การปกครองสังคมนีในรูปแบบวรรณะ จะเห็นได้ว่าบทบาทของผู้นำจะส่งผลสำคัญต่อการเปลี่ยนแปลงและการขับเคลื่อนของสังคมเป็นอย่างมาก โดยเฉพาะเมื่อเรากล่าวถึงพระพุทธศาสนาประเทศอินเดียในยุคปัจจุบัน รัฐมหาราษฏรนั้นถือเป็นพื้นที่ยุทธภูมิหลักของดินแดนพุทธภูมิด้วยถือเป็นพื้นที่ที่มีจำนวนพุทธศาสนิกชนมากที่สุดในประเทศ และได้รับมรดกทางแนวคิดที่ถูกส่งต่อมาตั้งแต่สมัย ดร. อัมเบ็ดการ์ เมื่อปี พ.ศ. 2499 ชาวพุทธเหล่านี้ให้คำจำกัดความตัวเองว่าเป็นชาวพุทธใหม่ (Neo Buddhist) ที่เน้นเรื่องความเสมอภาพในสังคม การเข้าใจหลักธรรมชาติ และวิทยาศาสตร์ และต่อต้านแนวคิดเทวนิยม โดยมีกลุ่มองค์กรชาวพุทธจำนวนมากที่ยังคงทำกิจกรรมที่หลากหลายในพื้นที่ดังกล่าว

สภาพผู้นำชาวพุทธในรัฐมหาราษฏร เป็นผู้นำที่เกิดจากแรงผลักดันที่ต้องการจะดำเนินกิจกรรมต่างๆ เกี่ยวกับพระพุทธศาสนา โดยมีอุดมการณ์ที่แตกต่างกันออกไป บ้างต้องการที่จะเรียกร้องสิทธิ และเสรีภาพ การถูกกดขี่ทางสังคม บ้างต้องการที่จะมุ่งพัฒนาศักยภาพของชาวพุทธด้วยกันในด้านต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นด้านจิตใจ หรืออาชีพการงาน บ้างต้องการที่จะสร้างพื้นที่ทางสังคมให้กับตนเอง และยกระดับฐานะทางสังคมให้กับตนเอง แต่ด้วยอุดมการณ์ที่ต่างกันเพียงใด องค์กรทางพระพุทธศาสนาในอินเดียส่วนใหญ่จะมีจุดมุ่งหมายไปในทางเดียวกันคือการมุ่งที่จะให้พระพุทธศาสนาในประเทศอินเดียกับมาเจริญรุ่งเรืองและแพร่หลายไปอีกครึ่ง ส่วนนักการเมืองผู้มีบทบาทในด้านพระพุทธศาสนาในประเทศอินเดีย อย่าง รามดิช อาทวาเล่ ได้ให้ข้อมูลว่า ได้มีโอกาสเดินทางมาทำกิจกรรมทางพระพุทธศาสนาในประเทศไทยหลายครั้ง ซึ่งมันทำให้รู้สึกเสียดาย ที่ประเทศอินเดียไม่สามารถทำให้พระพุทธศาสนาเฟื่องฟูได้อย่างประเทศไทย หลายครั้งที่ตนมักจะหาโอกาสจัดกิจกรรมเพื่อแลกเปลี่ยนวัฒนธรรมระหว่างชาวพุทธในประเทศอินเดีย โดยเฉพาะรัฐมหาราษฏร ร่วมกับองค์กรชาวพุทธไทย เพื่อหวังว่า จะได้มีการแลกเปลี่ยนด้านวัฒนธรรม ประเพณี และความวิถีชาวพุทธ เพื่อเป็นบทเรียนในการกลับมาพัฒนาสังคมชาวพุทธในประเทศของตน (Athwale, R.,2019.) ซึ่งเป็นการบ่งบอกถึงความเป็นผู้นำในระดับองค์กรที่มีวิสัยทัศน์ที่มุ่งจะพัฒนาขีดศักยภาพของพุทธศาสนิกชนในอินเดีย

บทความนี้ผู้เขียนได้ถอดบทเรียนจากการทำงานร่วมกับเครือข่ายผู้นำชาวพุทธ รัฐมหาราษฏร ด้วยการนำเสนอ วิถีของชาวพุทธที่หลากหลายในการฟื้นฟูพระพุทธศาสนาในประเทศอินเดีย ดร.อัมเบ็ดการ์: ผู้นำชาวพุทธเข้มแข็งก่อร่างและการผลิบานของเครือข่ายชาวพุทธ ผู้นำชาวพุทธรุ่นใหม่ในยุคเปลี่ยนถ่ายในรัฐมหาราษฏร การรวมพลังกลุ่มเครือข่ายผู้นำชาวพุทธเข้มแข็ง

วิถีของชาวพุทธที่หลากหลายในการฟื้นฟูพระพุทธศาสนาในประเทศอินเดีย

จากการลงพื้นที่เก็บข้อมูลในพื้นที่ต่าง ๆ ทั่วประเทศอินเดีย พบว่าพระพุทธศาสนา นิกายวัชรยาน มีส่วนสำคัญไม่น้อยในการเสริมสร้างการตระหนักถึงคุณค่าของพระพุทธศาสนาในประเทศอินเดียตั้งแต่ในอดีต จนถึงปัจจุบัน นิกายวัชรยาน ดำรงอยู่อย่างเงียบ ๆ เป็นเวลาหลายร้อยปี ก่อนที่จะถึงช่วงเหตุการณ์สำคัญที่ องค์ทะไลลามะ ลี้ภัยมายังประเทศอินเดีย ถัดจากนั้นอีก 64 ปี พระพุทธศาสนา นิกายวัชรยาน ก็มีพัฒนาการ มาอย่างต่อเนื่อง ภายใต้ร่มโพธิ์ใหญ่ที่แผ่барมีไปทั่วทุกมุมโลกขององค์ทะไลลามะ ทำให้ทุกหนทุกแห่งที่มีความ เกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนา ได้รับการทำนุบำรุงไม่น้อยจากฝั่งวัชรยาน เช่นในพื้นที่มรดกโลก 4 สังเขวนีย สถาน พุทธคยา เขาดงคสิริ อุทยานลุมพินี วิหารมายาเทวี เมืองสารนารท เมืองกุสินารา ในรัฐพิหาร รัฐอุตตร ประเทศ รัฐมัจยประเทศ รัฐมหาราษฏร์ รัฐกรณาฏกะ ฯลฯ ทุกแห่งล้วนได้รับการสนับสนุน และส่งเสริมจาก เครือข่ายของชาวพุทธวัชรยานจากทั่วโลกที่เข้มแข็ง จึงกล่าวได้ว่า พระพุทธศาสนา นิกายวัชรยาน ถือเป็น พื้นเพที่สำคัญของพระพุทธศาสนาในอินเดีย ภายใต้อิทธิพลขององค์ทะไลลามะ แต่ไม่ใช่เพียงแค่นิกาย วัชรยาน ที่ขับเคลื่อนพระพุทธศาสนาในประเทศอินเดียเท่านั้น หากย้อนกลับไปพูดถึงเหตุการณ์เฉลิมฉลอง 2500 ปี พุทธชยันตี ที่นายชวาฮาล เนห์รู ได้เชื้อเชิญประเทศต่าง ๆ ที่นับถือพระพุทธศาสนาเข้ามาสร้างศาส นสถาน โดยรอบโบราณสถานของชาวพุทธ เพื่อเป็นการช่วยกันทำนุบำรุงพระพุทธศาสนาต่อไปในอนาคต เป็นช่วงเวลาที่ ทั้ง 2 นิกายหลัก คือทั้ง เถรวาท และมหายาน เข้ามามีบทบาทในการฟื้นคืนพระพุทธศาสนา จนถึงปัจจุบันเช่นกัน

ในขณะที่พุทธศาสนาในอินเดียเสื่อมและสูญไปในช่วงปี พ.ศ. 1700 ประเทศไทยได้ยอมรับเอาว่า พุทธศาสนาเป็นศาสนาหลักของประเทศโดยมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นเอกอัครศาสนูปถัมภก ทำให้พุทธศาสนา ในประเทศไทยเจริญรุ่งเรืองและมีความมั่นคง เป็นที่ยอมรับจากนานาประเทศว่าเป็นศูนย์กลางพุทธศาสนาที่ สำคัญแห่งหนึ่งของโลกในปัจจุบัน ในปี พ.ศ. 2499 ประเทศอินเดียได้จัดงานฉลองพุทธชยันตี ครบรอบ 2500 ปีของพุทธศาสนา หรือการเฉลิมฉลอง 25 พุทธศตวรรษ และได้เชิญประเทศที่มีประชากรส่วนใหญ่ นับถือพุทธ ศาสนา รวมทั้งประเทศไทยร่วมฉลองและเชื้อเชิญให้สร้างวัดที่เมืองคยานั้น รัฐบาลไทยได้ตอบสนอง โดยสร้าง วัดไทยพุทธคยา เมืองคยา รัฐพิหาร ในปี 2501 ซึ่งเป็นวัดของรัฐบาลไทยแห่งแรกในประเทศอินเดียและใน ต่างประเทศ นับตั้งแต่นั้นมา มหาเถรสมาคมและรัฐบาลไทยก็ได้สนับสนุนการดำเนินงานของวัดไทยพุทธคยา มาโดยตลอด มีการส่งคณะสงฆ์มาบริหารวัดในฐานะพระธรรมทูตไทยสายประเทศอินเดีย - เนปาล ซึ่งปัจจุบัน มีพระเดชพระคุณพระธรรมโพธิวงค์ เป็นหัวหน้าพระธรรมทูตสายประเทศอินเดีย - เนปาล และเป็นเจ้าอาวาส วัดไทยพุทธคยา

ตลอดเวลากว่า 60 ปี คณะพระธรรมทูตไทยสายประเทศอินเดีย - เนปาล ทุกชุดได้ปฏิบัติหน้าที่ ในการทำนุบำรุงและเผยแผ่พุทธศาสนาในอินเดียและส่งเสริมความสัมพันธ์และความร่วมมือระหว่างคณะสงฆ์ ไทยและคณะสงฆ์นานาชาติในอินเดียอย่างแข็งขันและได้ผลดียิ่ง ปัจจุบันมีวัดและพุทธสถานมากมายที่ถูกสร้าง ขึ้นโดยพุทธศาสนิกชนจากหลากหลายประเทศ ดังนี้ ภูฏาน, มองโกเลีย, จีน, ไต้หวัน, ญี่ปุ่น, เกาหลี, กัมพูชา, ลาว, เมียนมาร์, เนปาล, ศรีลังกา, บังคลาเทศ, ทิเบต, เวียดนาม และประเทศไทย ซึ่งมีทั้งพุทธศาสนาจากทั้ง เถรวาท และมหายาน ต่างช่วยกันทำนุบำรุงพระพุทธศาสนา ดึงศาสนิกชนจากทั่วทุกมุมโลกมาเยี่ยมปฏิบัติบูชา

ปีละกว่า 1.8 ล้านคน (The Times of India, 2019) การดำเนินงานเผยแผ่พุทธศาสนาของวัดไทยในอินเดียมีทั้งเรื่องการจัดการบรรพชาอุปสมบท การศึกษาพระปริตร และการเผยแผ่พุทธศาสนาของพระภิกษุสามเณร ตลอดจนการปกครองดูแลคณะสงฆ์ แม่ชี และเจ้าหน้าที่ของวัดที่พำนักอยู่ที่วัด รวมถึงการต้อนรับและจัดที่พัก อาหาร และการรักษาพยาบาลให้แก่ พระภิกษุสงฆ์และพุทธศาสนิกชนชาวไทยที่มาจาริกแสวงบุญเป็นจำนวนมาก ด้วยการทำงานอย่างซื่อสัตย์ของพระธรรมทูตไทยสายประเทศอินเดีย ทำให้เกิดการจัดสร้างวัดไทยในอินเดียอีกจำนวนมาก อาทิ วัดไทยกุสินาราเฉลิมราชย์ วัดไทยสิริราชคฤห์ วัดไทยนาลันทา วัดไทยไวสาลี วัดไทยเซตวัน เป็นต้น ปัจจุบันรัฐบาลอินเดียให้ความสำคัญกับพุทธศาสนามากขึ้น มีบุคคลต่างๆ ในวงราชการ และการเมืองที่นับถือพุทธศาสนา มีโครงการฟื้นฟูมหาวิทยาลัยนาลันทาให้กลับมาเป็นมหาวิทยาลัยพุทธศาสนาที่ยิ่งใหญ่เช่นในอดีต รวมทั้งโครงการพัฒนาสังเวชนียสถานให้เป็นสถานที่ท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนาในรัฐพิหาร รัฐอุตตรประเทศ และรัฐต่างๆ ในอินเดีย ซึ่งเป็นดินแดนต้นกำเนิดพุทธศาสนา ซึ่งมีส่วนสำคัญในการส่งเสริมการพัฒนาทางเศรษฐกิจและสังคมของรัฐต่างๆ ดังกล่าว อย่างยิ่ง

พุทธศาสนาในอินเดียไม่เพียงแต่กระจุกตัวอยู่ในเขตสังเวชนียสถานเท่านั้น แต่ยังมีพื้นที่อื่นๆ อีกมากที่ยังไม่เป็นที่รู้จักของพุทธศาสนิกชนมากนัก อาทิ วัฒนธรรมพุทธศานาฆยานในแคว้นลาดัค ลิกขิม และธรรมศาลา เป็นต้น หรือ อิทธิพลของพุทธเถรวาทแบบประเทศไทยที่กระจายตัวอยู่ในกลุ่มคนไต ที่มีอัตลักษณ์ ภาษา ศาสนา และวัฒนธรรมคล้าย คนไทยล้านนา คนไตเหล่านี้จะอาศัยอยู่ทางภาคอีสานของอินเดีย โดยเฉพาะในรัฐอัสสัมและอรุณาจัลประเทศ นอกจากนี้ ยังมีทางรัฐคุชราตซึ่งเป็นรัฐบ้านเกิดของมหาตมะ คานธี และนายกรัฐมนตรีคนปัจจุบัน นเรนทรา โมดี ที่มีชาวฮินดูเปลี่ยนมานับถือศาสนาพุทธเป็นแสน ๆ คน (Thammasakara, PM. S., 2023)

ดร.อัมเบตการ์: ผู้นำชาวพุทธเข้มแข็งก่อร่างและการผลิตของเครือข่ายชาวพุทธ

ภีมราว รามจี อัมเบตการ์ หรือที่รู้จักกันอีกในนามว่า ดร. บี. อาร์. อัมเบตการ์ เคยดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีว่าการทรวงกฎหมายและความยุติธรรม คนแรกของประเทศอินเดีย และยังเป็นประธานในการเขียนรัฐธรรมนูญฉบับแรกและฉบับเดียวของประเทศอินเดียอีกด้วย ดร. บี. อาร์. อัมเบตการ์ อัมเบตการ์ เป็นคนนอกวรรณะคนแรกที่ได้เข้าเรียนในมหาวิทยาลัยบอมเบย์ และเป็นนักศึกษาจัดทาลคนแรกในระบบอุดมศึกษาของอินเดียด้วย ในปีพุทธศักราช ๒๔๕๑ ได้รับทุนพระราชทานจากกษัตริย์นาม พระสาญจิราวที่ ๓ แห่งเมืองพาโรตะ และได้สำเร็จการศึกษาปริญญาทางรัฐศาสตร์และเศรษฐศาสตร์จากมหาวิทยาลัยบอมเบย์ และจบปริญญาเอกทางด้านเศรษฐศาสตร์ จากมหาวิทยาลัยโคลัมเบีย และวิทยาลัยเศรษฐศาสตร์แห่งลอนดอน ดร.อัมเบตการ์ ได้รับการจดจำในฐานะนักกิจกรรมทางการเมืองจากการรณรงค์เรียกร้องเอกราชของประเทศอินเดีย และมีส่วนสำคัญในการก่อตั้งรัฐอินเดีย (B. R. Ambedkar, 2023) คนอินเดียไม่น้อยให้การเคารพนับถือคุณพระโพธิสัตว์ โดยเฉพาะกลุ่มคนวรรณะล่าง (กลุ่มคนที่ไม่ควรแตะต้อง) ของสังคมที่เคยถูกกีดกันการสังคัมระบบวรรณะ ท่านเป็นนักกฎหมาย นักการเมือง นักเศรษฐศาสตร์ และนักปฏิรูปสังคม เป็นแรงบันดาลใจให้กับกลุ่มขบวนการดาลิตชาวพุทธ และมีส่วนสำคัญในการร่วมรณรงค์ต่อต้านการเลือกปฏิบัติในสังคัมแบบวรรณะ (ต่อสู้เพื่อความเท่าเทียมกันในสังคัม) โดยเฉพาะกับกลุ่มคนนอกวรรณะ หรือ ดาลิต เพราะถือเป็นกลุ่มคนที่มี

ควรจะต้อง เป็นกลุ่มคนที่ถูกเข้าใจว่าเป็นผู้ซึ่งกระทำให้เป็นที่น่ารังเกียจ เกิดจากบิดา-มารดาที่มีวรรณะที่ต่างกัน หรือการแต่งงานที่ถูกต้องห้ามโดยจารีตประเพณีของสังคมฮินดู

บทบาทของ ดร.อัมเบ็คการ์ ในฐานะผู้นำการเปลี่ยนแปลงมาสู่สังคมชาวพุทธ มีเบื้องหลังมาจากการที่เกิดในตระกูลนอกวรรณะ ก่อนผลักดันตัวเองภายใต้การสนับสนุนของผู้เป็นบิดา จนสำเร็จการศึกษาในระดับสูง และเป็นที่ยอมรับในสังคมจนสามารถก้าวเข้าสู่การมีบทบาทในฐานะนักการเมือง สิ่งสำคัญแรกที่ท่านได้ทำ คือ การเรียกร้องสิทธิและเสรีภาพความเท่าเทียมกันทางสังคมของกลุ่มชนชั้นล่างและพวกนอกวรรณะในสังคมการปกครองแบบระบบวรรณะ ดร.อัมเบ็คการ์ ถือได้ว่าเป็นบุคคลที่มีความสำคัญอย่างยิ่งในฐานะผู้นำการเปลี่ยนแปลง และผู้ที่ทำให้ศาสนาพุทธกับคินสู่ประเทศอินเดีย คือ ดร. อัมเบ็คการ์ (Phra Theppawamedhi, 2023.) คนอินเดียจะเคารพท่านในฐานะ “บิดาแห่งอินเดียใหม่” ในฐานะบุรุษผู้นำกลุ่มคนนอกวรรณะกว่า ๕ แสนคน เข้าพิธีประกาศตนเป็นพุทธมามกะพร้อมกัน ที่เมื่อนาคปุระ ในปี พ.ศ. ๒๔๙๙ กรุณา-เรื่องอุไร กุศลาสัย กล่าวไว้ว่าการพรรณนาถึงพุทธศาสนาในอินเดียจะไม่สมบูรณ์หากไม่ได้กล่าวถึงเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในปี พ.ศ. ๒๔๙๙ เหตุผลที่ ดร.อัมเบ็คการ์ เลือกที่จะประกาศตนเป็นชาวพุทธและชักชวนเพื่อนร่วมวรรณะให้เป็นชาวพุทธด้วยนั้น เนื่องด้วย ดร.อัมเบ็คการ์ได้ศึกษาพระพุทธศาสนาอย่างลึกซึ้ง และเล็งเห็นว่าเป็นศาสนาที่ไม่ปิดกั้นใคร มองคนทุกคนเท่าเทียมกันในความเป็นมนุษย์ ไม่แบ่งชนชั้นวรรณะเหมือนศาสนาอื่น

ผู้นำชาวพุทธรุ่นใหม่ในยุคเปลี่ยนถ่ายในรัฐฆราวาส

การนำเรื่องการจัดการบุคคลขององค์กรซึ่งเกี่ยวข้องกับการดำเนินการให้บุคคล หรือกลุ่มบุคคล ซึ่งเป็นบุคลากรขององค์กร นำแผนงานและการตัดสินใจต่างๆ เพื่อในการปฏิบัติการณ์นั้นๆบรรลุเป้าหมาย “การนำ” หมายถึง กระบวนการในการชักจูง หรือโน้มน้าวความคิดเห็นและพฤติกรรมของบุคคลอื่นให้คล้อยตาม และกระตือรือร้นที่จะหาทางร่วมกัน เพื่อให้การปฏิบัติการณ์ใดๆ ในสถานการณ์ใด สถานการณ์หนึ่งบรรลุวัตถุประสงค์เป็นไปตามเป้าหมาย ความสามารถในด้าน “การนำ” ในคัมภีร์พระพุทธศาสนาได้กล่าวถึงความสำคัญของผู้นำ ดังปรากฏในพระสูตรสำคัญๆ เช่น **อัครัญญสูตร** ว่าด้วยต้นกำเนิดของโลก (T.P.A. (Thai) 11/111-140/83-102.) โดยพระสูตรนี้ กล่าวถึงการกำหนดของมนุษย์และสังคม แสดงถึงการก่อความสัมพันธ์ของคนในสังคม จนกลายเป็นรัฐ ซึ่งในพระสูตรนี้เชื่อว่า รัฐ เกิดจากความสมัครใจของมนุษย์ เริ่มแรกที่สังคมมนุษย์ไม่ใหญ่โต ต่างก็ใช้ชีวิตอยู่ด้วยกันอย่างมีความสุข แต่เมื่อสังคมขยายวงกว้างมากขึ้น ก็เริ่มเกิดความขัดแย้ง ความไม่ลงรอย การแก่งแย่ง ทะเลาะวิวาท การเรารัดเอาเปรียบระหว่างกัน จนเป็นเหตุที่ทำให้ต้องมีผู้นำและผู้ตาม กษัตริย์ราชา ล้วนแต่เกิดจากการยอมรับของคนส่วนใหญ่ (มหาชนสมมติ) ให้เป็นผู้นำพาพวกเขาเหล่านั้นไปความสุขสงบของสังคม (Thiraphanmethi, W., 2003, pp. 21-23.)

ทะเลมาละ องค์กรที่ ๑๔ (แตนจิน กยาโช) ได้กล่าวว่า ผู้นำ คือคนที่เป็นผู้ที่ได้รับการยอมรับจากผู้อื่น เมื่อเขาพูด หรือ กระทำสิ่งใดๆ ผู้นำที่ดีต้องหมั่นฝึกฝนตนเองเพื่อรับมือกับวิกฤติ หรือปัญหาประเภทต่างๆ ที่จะเข้ามา และต้องแสดงความจริงใจกับทุกๆ ฝ่าย ทั้งภายในและภายนอกองค์กรให้สามารถได้รับรู้

ทั้งนี้ผู้นำควรมีการตัดสินใจในทุกๆ เรื่องภายใต้หลักความแห่งความยุติธรรม (Dalai Lama and Lawrence van den Muizenberg, translated by Samon Suwannarat, 2009, pp. 29-31.) ในทัศนะของ **พระพรหมคุณาภรณ์** (ประยุทธ์ ปยุตโต) ผู้นำ คือ บุคคลที่ช่วยประสานให้คนหมู่มากมารวมกันได้ ไม่ว่าจะเป็นการอาศัยในสังคมหรือชุมชนร่วมกัน หรือการทำงานในองค์กรร่วมกันก็ตาม สามารถพากลุ่มคนเหล่านั้น ไปสู่จุดหมายอันดีงาม ผ่านพันธอุปสรรคต่างๆ ด้วยความถูกต้องตามธรรม ผู้นำต้องสามารถชักจูงผู้ตามให้ตระหนักถึงการบรรลุเป้าหมายที่แท้จริง คือ เพื่อประโยชน์แก่ตนเอง แก่ผู้อื่น และแก่โลก (Phra Phromkunaphon (P.A. Payutto), 2004, pages 3-4.) นอกจากนี้ **พระธรรมโกศาจารย์** (ประยูร ธมฺมจิตโต) กล่าวถึง ผู้นำ ไว้ว่า คือผู้ชักพาให้ผู้อื่น เคลื่อนไหว หรือกระทำการใดๆ ในทิศทางที่ผู้นำกำหนดเป้าหมายไว้ ซึ่งบางครั้งบุคคลทั่วไปก็มีบทบาทเป็นผู้นำอยู่แล้ว เช่น เป็นผู้นำองค์กร ผู้นำสมาคม ผู้นำวัด หรือแม้กระทั่งหัวหน้าครอบครัวก็จัดว่าเป็นผู้นำ ที่สำคัญผู้นำที่จะประสบความสำเร็จได้ต้องมีธรรมะเป็นหลักประจำใจ และเป็นผู้นำที่ชนะใจผู้อื่นหรือเข้าไปนั่งอยู่ในใจคนได้ (Phra Thammakosachan (Prayoon Thammachitto), 2006, pages 26-27.)

ผู้นำถือว่ามีส่วนสำคัญในการ ขับเคลื่อนกิจกรรมต่าง ๆ ชักจูงคนหมู่มากให้ร่วมปฏิบัติ ซึ่งสามารถพัฒนาองค์กร หรือชุมชนของตนเองให้ก้าวไปสู่เป้าหมายตามวัตถุประสงค์ โดยผู้นำที่ดีมีคุณภาพต้องสามารถที่จะสร้างขวัญและกำลังใจให้กับสมาชิกในองค์กรได้ สร้างการมีส่วนร่วม สร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างคนในและนอกชุมชนหรือองค์กร สร้างความมั่นใจให้กับทีมงาน หรือผู้ตามได้ สร้างวัฒนธรรม และนวัตกรรมใหม่ ๆ ให้องค์กร หรือชุมชนของตนเองได้เพิ่มขีดความสามารถในการขับเคลื่อนกิจกรรมต่าง ๆ ดังนั้นผู้นำจึงมีความสำคัญยิ่งที่จะมีส่วนในการผลักดันองค์กร หรือชุมชนต่างๆ ให้มีพัฒนาการและนำไปสู่ความเจริญรุ่งเรือง โดยเฉพาะสังคมพระพุทธศาสนา ที่ในอดีตเราก็สามารถที่จะพบเห็นตัวอย่างบุคคลระดับผู้นำที่ส่งผลต่อความเจริญรุ่งเรืองของพระพุทธศาสนาดำเนินสืบต่อมาถึงปัจจุบันได้ ไม่ว่าจะเป็นพระมหาเถระ กษัตริย์ หรือแม้กระทั่งคหบดี เช่น พระเจ้าพิมพิสาร กษัตริย์ผู้ทรงธรรม ผู้ทรงอุปถัมภ์พระพุทธศาสนาให้เจริญแพร่หลายทั่วแคว้นมคธ พระสารีบุตร ที่พระพุทธเจ้ายกให้เป็นธรรมราชา พระเจ้าอโศกมหาราช กษัตริย์ผู้อุทิศตนเพื่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ท่านอานาคาริก ธรรมปาละ ผู้ก่อตั้งมหาโพธิสมาคม ทวงคืนศาสนวัตถุและศาสนสถาน เพาะต้นกล้าแห่งพระพุทธศาสนา เรื่อยมาจนถึง ดร.บาบาซาเฮบ บี. อาร์. อัมเบดีการ์ ผู้พลิกฟื้น ศาสนาพุทธให้กลับมาสู่ประเทศไทยอีกครั้ง ซึ่งบุคคลต่าง ๆ ที่ได้เอ่ยนามนี้ ล้วนแล้วแต่เป็นที่ประจักษ์และยอมรับของบุคคลรุ่นหลังมาเป็นต้นแบบของความเป็ผู้นำ

การรวมพลังกลุ่มเครือข่ายผู้นำชาวพุทธเข้มแข็ง

จากการที่ผู้เขียนได้มีส่วนร่วมในการลงพื้นที่ทำกิจกรรมกับผู้นำชุมชนชาวพุทธในรัฐมหาราษฏรพบว่า ชาวพุทธในรัฐมหาราษฏรมีความตื่นตัวที่จะทำกิจกรรมเพื่อส่งเสริมการขับเคลื่อนพระพุทธศาสนาในประเทศอินเดียเป็นจำนวนมากไม่น้อย มีการจัดกิจกรรมต่าง ๆ ผ่านองค์กรทางพระพุทธศาสนา ในแต่ละพื้นที่ชุมชนที่กระจายอยู่โดยทั่วไปในเมืองใหญ่ ๆ ทั่วรัฐมหาราษฏร เช่น เมืองมุมไบ ปูเน่ นาสิก ออริงกาบัต นาคปุระ เป็นต้น ส่วนใหญ่เน้นในการรวมตัวกันเพื่อทำกิจกรรมในเชิงสัญลักษณ์ ในหลากหลายวัตถุประสงค์ เช่น การประชุมเพื่อสลับกันปราศรัยเรื่องความเท่าเทียมกันในสังคม การจัดกิจกรรมเพื่อประกาศตนเป็นพุทธมามกะ กิจกรรม

เนื่องในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา เช่น วันวิสาขบูชาสากล วันสันติภาพสากล เป็นต้น และกิจกรรมเพื่อรำลึกถึง ดร. พี. อาร์. อัมเบตการ์ ผู้นำเชิงสัญลักษณ์ที่มีความเกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนาและความเท่าเทียมกันทางสังคม

ผู้เขียนได้มีส่วนร่วมกับการจัดกิจกรรมขององค์กรชาวพุทธ เช่น สมาคมชาวพุทธอินเดีย สมาพันธ์ชาวพุทธสากล(องค์กรภายใต้การสนับสนุนของรัฐบาลอินเดีย) มูลนิธิกากัน มาลิก เป็นต้น ซึ่งแต่ละองค์กรลงทำพื้นที่ในกิจกรรมที่หลากหลาย สมาคมชาวพุทธอินเดีย เน้นการทำกิจกรรมโดยการนำของ ดร.กิมราว ยาสวัน อัมเบตการ์ ทายาทรุ่นที่ 3 ของ ดร. พี. อาร์. อัมเบตการ์ ที่มักจะจัดขึ้นใน 2 สถานที่หลัก ๆ คือ 1) อนุสรณ์สถานเจดีย์ภูมิ เมืองมุมไบ เป็นสถานที่สถาปนากิจร่าง ดร. พี. อาร์. อัมเบตการ์ ซึ่งจะจัดกิจกรรมรำลึกขึ้นในวันที่ 6 ธันวาคม ของทุกปี 2) อนุสรณ์สถานศึกษาภูมิ เมืองนาคปุระ เป็นสถานที่ที่ ดร.พี. อาร์. อัมเบตการ์ พาชาวอินเดียกว่า 500,000 คน ประกาศตนเป็นพุทธมามกะ เมื่อปี พ.ศ. 2499 ซึ่งจะจัดกิจกรรมเพื่อรำลึกในทุก ๆ วันขึ้น 15 ค่ำ เดือนตุลาคม ของทุกปี นอกจากนี้สมาคมชาวพุทธอินเดีย ยังถือเป็นองค์กรหลัก และเป็นที่ยึดเหนี่ยวของชาวพุทธทั่วประเทศอินเดีย ในการจัดกิจกรรมต่าง ๆ ต้องมีการเชิญผู้แทนจากองค์กรนี้มาร่วมกิจกรรมอยู่เสมอ สมาพันธ์ชาวพุทธสากล(International Buddhist Confederation) ภายในการสนับสนุนของรัฐบาลอินเดีย ประกอบด้วยกลุ่มผู้แทนชาวพุทธทั้งที่เป็นนักบวชและฆราวาส มีหน้าที่ผลักดันกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อขับเคลื่อนพระพุทธศาสนาในประเทศอินเดีย เช่น การสัมมนาเชิงวิชาการ ที่มักมีการเชิญผู้แทนหน่วยงาน หรือองค์กรชาวพุทธจากทั่วโลก มาร่วมแลกเปลี่ยนแนวคิด เพื่อเชื่อมสัมพันธ์ที่ดีต่อกันระหว่างชาวพุทธทั่วโลก อีกทั้งยังมีหน้าที่ผลักดันโครงการต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมพระพุทธศาสนาต่อรัฐบาลอินเดีย เพื่อให้ได้รับการอนุมัติหรือสนับสนุน เช่น โครงการก่อสร้างพระมหาเจดีย์ และพุทธสถาน เพื่อบรรจุพระบรมสารีริกธาตุใน กรุง นิวเดลี และในรัฐคุชราต โครงการเปิดเส้นทางพุทธสถานโบราณ เพื่อเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ให้ชาวต่างชาติได้ทราบเพิ่มมากขึ้น เป็นต้น มูลนิธิกากัน มาลิก เป็นองค์กรที่มีวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริมและฟื้นฟูพระพุทธศาสนาในประเทศอินเดีย ซึ่งมีการจัดกิจกรรมเพื่อสร้างการตระหนักถึงคุณค่าของพระพุทธศาสนาให้กับรัฐบาลและพุทธศาสนิกชนชาวอินเดีย โดยมีการจัดกิจกรรมต่าง ๆ มากมาย เช่น โครงการรับบริจาคพระพุทธรูปจากชาวพุทธทั่วโลก เพื่อส่งมอบให้กับชุมชนชาวพุทธทั่วประเทศอินเดีย โครงการจัดตั้งธรรมยาตรา ที่ได้รับการตอบรับและความร่วมมืออย่างดีจากชุมชนชาวพุทธทั่วประเทศ โครงการปลูกหน่อพุทธบุตร สร้างศาสนทายาทชาวอินเดีย เป็นต้น

จากกิจกรรมของทั้ง 3 องค์กรที่ผู้เขียนได้มีส่วนร่วมในการทำกิจกรรม และประสานความช่วยเหลือในด้านต่าง ๆ พบว่า ทั้ง 3 องค์กรมีการเชื่อมต่อระหว่างกัน มีการแลกเปลี่ยนทรัพยากรซึ่งกันและกัน รวมถึงการสร้างเครือข่ายของชาวพุทธให้กว้างยิ่งขึ้น โดยเฉพาะแค่ในรัฐมหาราษฏร์ โดยผู้เขียนได้ตั้งข้อสังเกตว่าการเชื่อมเครือข่ายขององค์กรชาวพุทธทั้งในระดับองค์กร กับ องค์กร, องค์กร กับ หน่วยงานรัฐบาล, องค์กร กับ ชุมชน, ชุมชน กับ ชุมชน ฯลฯ สามารถสร้างประสิทธิผลในระดับสูงให้กับการขับเคลื่อนพระพุทธศาสนาในประเทศอินเดีย อันเป็นที่ประจักษ์ชัด เช่น การจัดกิจกรรมธรรมยาตรา โดยมูลนิธิกากัน มาลิก สมาคมชาวพุทธอินเดีย ชมรมไตรรัตนภูมิ วัดธาตุทอง ประเทศไทย ฯลฯ ในช่วงต้นปี พ.ศ. 2566 สามารถสร้างแรงกระตุ้นการมีส่วนร่วมของชาวพุทธทั่วทั้งรัฐมหาราษฏร์ โดยมีภาพข่าวปรากฏตามสื่อต่าง ๆ เช่นในพิธีเปิดกิจกรรมธรรม

ยatra มีพุทธศาสนิกชนในเมืองปารพานิมาร่วมกิจกรรมกว่า 50,000 ตลอดเส้นทางในวันแรก และในพิธีปิด มีการนำเสนอข่าวในสื่อท้องถิ่นว่าอาจมีชาวพุทธมาร่วมกิจกรรมในเมืองมুমไบกว่า 200,000 คน สิ่งนี้จึงแสดงให้เห็นว่าการร่วมมือร่วมแรงของชาวพุทธกลุ่มต่าง ๆ สามารถที่จะทำให้ผลของการจัดกิจกรรมต่าง ๆ ประสบผลสำเร็จ เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและต่อเนื่อง ผู้เขียนยังได้สังเกตอีกว่าแนวโน้มของการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ในรูปแบบเครือข่ายจะมีการพัฒนาอย่างต่อเนื่องในอนาคต

ภาพที่ 2 ภาพข่าวกิจกรรมธุดงค์ธรรมยาตรา จากเมืองปารพานิ ถึง เมืองมุมไบ ระหว่างวันที่ 17 มกราคม ถึง 15 กุมภาพันธ์ 2566 ในสื่อท้องถิ่น

References

- Phra Maha Dawsayam Wachirapanño. (2003). *History of Buddhism in India*. Bangkok: Pimsuay.
- Wikipedia, The Free Encyclopedia. (n.d.). *B. R. Ambedkar*. Retrieved January 5, 2020, from https://en.wikipedia.org/wiki/B._R._Ambedkar.
- Ramdas Athawale. (2019). *Minister of Social Justice and Empowerment, Aurangabad, December 10, 2019*.
- Wikipedia, The Free Encyclopedia. (n.d.). *Bodh Gaya*. Retrieved February 22, 2023, from https://en.wikipedia.org/wiki/Bodh_Gaya.
- The Times of India*. (2020). *2019 saw highest number of tourists in Bihar*. Retrieved December 10, 2022, from http://timesofindia.indiatimes.com/articleshow/74013593.cms?utm_source=contentofinterest&utm_medium=text&utm_campaign=cppst.
- Phra Maha Sakorn Dhammāsāṅkarō. (n.d.). *Buddhism in India*. Retrieved January 10, 2023, from <https://phd.mbu.ac.th/index.php/2014-08-28-09-24-29/165-sakorn2508>.
- Phra Thepphoramethee. (2023). *Vice Rector for Administration, Mahachulalongkornrajavidyalaya University, December 15, 2023*.

Thai Tipitaka. (n.d.). *Tipitaka (Thai edition)*, Vol. 11, pages 111-140, 83-102.

Virach Thiraphanmethee. (2003). *Buddhist philosophy of governance*. Bangkok: Duangkaew.

Dalai Lama & Laurens van den Muyzenberg. (2009). *The leader's way* (Saman Suwanrat, Trans.). Bangkok: Nation Books Publishing.

Phra Promkunaporn (P.A. Payutto). (2004). *Leadership*. Bangkok: Sahathammik Printing.

Phra Dhammakosacariya (Prayoon Dhammachitto). (2006). *Buddhist administration methods*. Bangkok: Mahachulalongkornrajavidyalaya University Printing.

